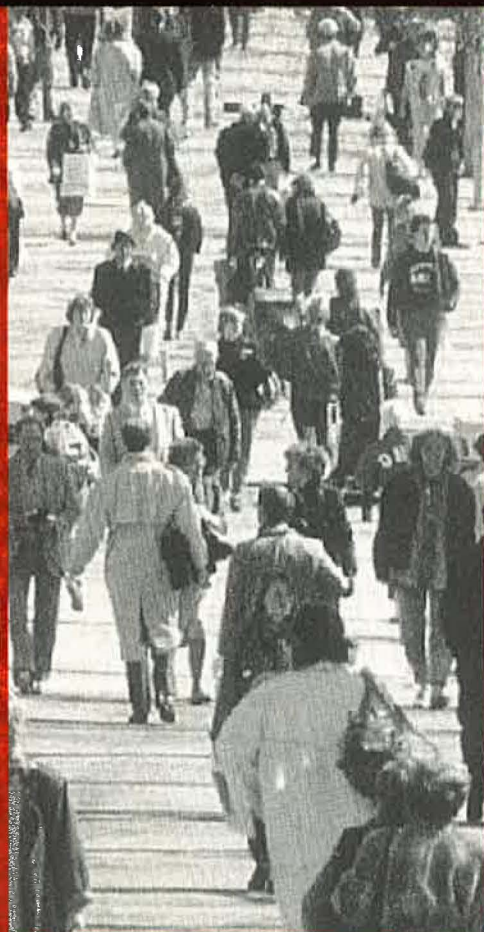

Åsmund Arup Seip

Medlemsendringer i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet un- der streiken våren 1996 Analyse av medlemsstatistikk

Åsmund Arup Seip

**Medlemsendringer i
Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet
under streiken våren 1996**
Analyse av medlemsstatistikk

© Forskningsstiftelsen Fafo 1997
ISBN 82-7422-195-8

Omslag: Jon S. Lahlum
Omslagsfoto: Husmo-foto
Trykk: Faich Hurtigtrykk

Innhold

Målsetting med prosjektet	5
Rekruttering i streikesituasjoner	5
Hvilke forhold kan ha påvirket endringer i Hotell- og Restaurant- arbeiderforbundets medlemsmasse våren 1996?	7
Beslutningen om kontingentendringer	7
Forberedelser til tariffoppgjøret	8
Streiken	8
Tariffoppgjøret	9
Hvordan måle medlemsøkning?	10
Hvilke grupper medlemmer har forbundet?	10
Hvordan foregår registreringen av nye medlemmer?	10
Påvirket streiken rekrutteringen til organisasjonen?	12
Et sammenlikningsgrunnlag	12
Medlemsendringer i streikeperioden 1996	13
Størrelsen på medlemsendringene	14
Tidspunktet	15
Oppsummering	18
Hvor kom de nye medlemmene fra?	19
Rekrutteringen ved avdelingene	19
Var rekrutteringen større ved streikeutsatte virksomheter?	22
Forskjeller i rekruttering	24
Hvor stabile var de nye medlemmene?	25
Sammenlikning med tidligere år	25
Hvor mange hadde vært medlem tidligere?	27
Oppsummering	28
Konklusjon	28
Viktigste funn	30

Målsetting med prosjektet

Denne rapporten er utført på oppdrag av Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet.¹ Målet med undersøkelsen er å kartlegge bevegelser i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundets medlemsmasse under og etter streiken i april 1996. En sentral problemstilling vil være om streiken påvirket rekrutteringen til organisasjonen, og i tilfelle hvordan.

Dersom vi finner at Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet økte antallet medlemmer i perioden rundt streiken, og dette avviker fra det som er vanlig, skal vi undersøke hvor disse nye medlemmene kom fra. Var dette arbeidstakere:

- i områder eller avdelinger der virksomheter var tatt ut i streik?
- ved virksomheter som var tatt ut i streik?

Ved å følge opp de nye medlemmene over en periode på tolv måneder skal vi forsøke å få fram et bilde av hvor stabile de nye medlemmene har vært.

Rekruttering i streikesituasjoner

En streik er et våpen i en arbeidskamp som er ment å ramme en eller flere arbeidsgivere. Vi vet at streiker også ofte rammer tredjeperson, det vil si personer som ikke er part i konflikten. Bruk av streikevåpenet koster også noe for arbeidstakerne som går til streik. De får ikke lønn i streikeperioden, men kan få utbetalt streikebidrag fra fagforbundet.

En spesiell gruppe havner ofte mellom barken og veden under en streik. Det er de uorganiserte ansatte i virksomheter som tas ut i streik. Stenger bedriften, vil disse vanligvis bli permittert uten rett til arbeidsløshetsstrygd eller streikestøtte. Uorganiserte ved virksomheter som tas ut i streik blir av lovverket betraktet som part i konflikten.² De har ofte valgt ikke å stå tilsluttet en fagforening, og har heller ikke vært med å bygge opp en streikekasse. De risikerer dermed å stå uten et støtteapparat under en eventuell streik. Det er altså slik at både organiserte og uorganiserte ansatte ved en virksomhet risikerer å bli part i en eventuell streikekonflikt. Kan dette påvirke rekrutteringen til et fagforbund i en streikesituasjon?

¹ Jeg vil takke Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet for den imøtekommenheten og hjelpen og jeg har fått med å hente fram datamateriale til undersøkelsen. En spesiell takk går til Jens Hoel og Birgitte Reiersen i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet for råd og informasjon, og til forsker Dag Olberg ved Fafo for kommentarer.

Organiserte arbeidstakere kan etter beslutning i fagforbundet få streikestøtte under en konflikt. Det vil være et økonomisk bidrag, men vil vanligvis ikke dekke hele bortfallet av inntekt. Organiserte kan ikke melde seg ut av en fagforening for å unngå å bli tatt ut i streik. De vil være forpliktet av tariffavtalen til denne ikke lenger er gyldig eller er fornyet.³ Vi kan dermed anta at organiserte arbeidstakere vil ha interesse av å opprettholde et medlemskap i en konfliktperiode.

Uorganiserte vil ikke få streikestøtte i en konfliktsituasjon. Det er ingen ting i veien for at uorganiserte kan melde seg inn i et fagforbund når som helst, også under en konflikt. Dersom dette skjer gir det imidlertid ikke den nyinnmeldte en umiddelbar rett til å delta i streiken, ettersom oppsigelser av stillinger skal foregå i god tid og etter særskilte regler. Innmelding rett før eller under en streik gir heller ikke noen automatisk rett til å motta streikestøtte fra et fagforbund. Forbundets vedtekter krever gjerne at organiserte skal ha vært medlem en viss tid før de oppnår rett til støtte. I Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet fastsetter vedtektene i § 17 at medlemmer må ha betalt kontingent til et LO-forbund i minst to måneder før arbeidsstansen for å oppnå konfliktstønad.⁴ Uorganiserte arbeidstakere vil derfor vanligvis ikke har noen umiddelbar interesse av å melde seg inn i et fagforbund rett før eller under en streik.

Det kan derimot være andre grunner til at uorganiserte søker medlemskap. En streik er en tilspisset situasjon. Spørsmålet om medlemskap i den organisasjonen som har tatt medlemmene ut i streik, blir påtrengende. I mange tilfeller vil uorganiserte moralsk sett tvinges til å velge side i konflikten. Dette kan skape et sosialt press på uorganiserte arbeidstakere, og føre til flere innmeldinger i fagforbundet. Men økt innmelding i en streikesituasjon behøver ikke være uttrykk for sosialt press. Det kan være uttrykk for et ønske om å støtte organisasjonen i en konflikt, for eksempel fordi forbundets krav eller standpunkter oppfattes som riktige og rettferdige. Innmelding kan også være grunnet i ønsket om å få delta i en streik, enten fordi målsettingen med streiken oppleves som riktig, eller fordi det er ønskelig å ta del i ulike aktiviteter og unngå å bli stående utenfor et streikefelleskap. Hotell- og restaurantarbeiderstreiken i 1996, som er utgangspunkt for denne undersøkelsen, var en meget populær streik. Den fikk nesten utelukkende positiv omtale i mediene.⁵ Slike forhold kan ha påvirket de uorganisertes holdning både

² Retten til dagpenger faller bort dersom en person har mistet arbeidet på grunn av en arbeidskonflikt, og vedkommendes lønns- eller arbeidsvilkår må antas å bli påvirket ved utfallet av konflikten. Jf. Folketrygdloven av 17. juni 1966, § 4-2.

³ Arbeidstvistloven av 5. mai 1927, § 3.

⁴ Hotell- og Restaurantarbeiderforbundets vedtekter, sist endret 1995. Denne bestemmelsen ble imidlertid endret før streiken våren 1996, se nedenfor side 8.

til streiken og til Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet, og gjort det mer attraktivt å melde seg inn i forbundet.

Endelig kan innmelding skje av grunner som er uavhengig av selve konfliktsituasjonen. Det kan for eksempel være nyansatte som ikke tidligere har fått anledning til å melde seg inn i forbundet, eller andre som ønsker et medlemskap av ulike grunner.

Det skulle ikke by på spesielle problemer å melde seg inn i et fagforbund under en streik. Kanskje taler praktiske hensyn for at forbundet utsetter registreringen av nye medlemmer til etter selve konflikten. Som vi har sett, kan en nyinnmeldt imidlertid ikke forvente å få alle rettigheter et medlemskap vanligvis gir med en gang.

Hvilke forhold kan ha påvirket endringer i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundets medlemsmasse våren 1996?

En rekke forhold kan ha påvirket endringer i medlemsmassen til Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet i perioden før, under og etter streiken. Siden vi utelukkende har arbeidet med statistisk materiale fra medlemskartoteket, er det ikke mulig å si med sikkerhet hvilke faktorer som har spilt inn. Vi kan imidlertid trekke fram noen forhold som det er grunn til å tro kunne påvirke medlemsmassen. Vi kan sannsynliggjøre hvilke faktorer som har hatt størst effekt ved å se på endringer i medlemsmassen og tidspunktet for disse endringene.

Beslutningen om kontingentendringer

På landsmøtet i oktober 1995 ble det gjort vedtak om endringer i kontingenten. Kontingentinnbetalingen i prosent av brutto inntekt ble senket noe. Samtidig ble fristemplede medlemmer, det vil si medlemmer som ikke har inntekt, hovedsakelig pensjonister, pålagt å betale en grunnavgift på 85 kroner.

Endringene kan antas å medføre at yrkesaktive vil øke sin tilbøyelighet til å melde seg inn siden kontingenten er blitt lavere, mens en grunnavgift for ikke yrkesaktive trolig vil føre til noe større avgang enn tidligere blant pensjonister og arbeidsledige. Kontingentendringene ble iverksatt i januar 1996.

⁵ Jf. Åsmund Arup Seip *13 dager i streik. Hotell- og restaurantarbeiderstreiken 1996*, Fafo-rapport 203, 1996.

Forberedelser til tariffoppgjøret

Forbundsstyremøte og landsstyremøte ble avholdt i månedsskiftet januar-februar 1996. Her ble profilen på oppgjøret lagt, og den tariffpolitiske innspurten startet i organisasjonen. Fastleggningen av et tariffpolitisk grunnlag kan selvfølgelig ha hatt en viss betydning for rekrutteringen, men det er lite sannsynlig at en slik beslutning sentralt i organisasjonen skulle ha noen direkte virkning på potensielle medlemmer. Tariffpolitikken kan derimot tenkes å ha hatt en indirekte virkning gjennom de tariffkonferansene som ble holdt i perioden mellom 21. februar og første mars en rekke steder i landet. Disse kan ha vekket avdelingene til økt innsats i forbindelse med tariffoppgjøret.

Interessen for å søke medlemskap i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet kan ellers ha blitt påvirket av oppstart av tariffforhandlinger og den dekningen av saken som ble gitt i mediene. Både forhandlingsoppstart 20. mars, og forhandlingsbrudd og varsel om konflikt den 12. og 13. april 1996, ble dekket i de største avisene. Dette er forhold som kan ha påvirket medlemstilstrømningen til organisasjonen.

Den 11. april 1996 hadde forbundsstyret et møte der det besluttet at også medlemmer med mindre enn to måneders medlemskap, som deltok aktivt i en eventuell streik, skulle får konfliktstønad. Denne beslutningen kan ha gjort det lettere for enkelte å melde seg inn i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet under streiken, og kan dermed ha ført til en noe større tilstrømning enn hva som ellers ville ha kommet.

Streiken

Streiken ble satt i verk i etapper, og fikk voldsom mediedekning. Aksjonene må ha hatt en sterk virkning på forbundets medlemmer og ansatte i hotell- og restaurantbransjen merket best. Det gjelder også i områder der ingen bedrifter var tatt ut i streik. Ulike steder ble rammet til forskjellig tid, og ingen visste sikkert hvor mange som etter hvert ville bli tatt ut i streik eller bli rammet på annen måte.

De første plassene ble oppsagt 17. april, og i perioden fram til 30. april ble det innlevert oppsigelse ved 52 hoteller og restauranter. Tabell 1 viser stedene og tidspunktene for oppsigelsene. Totalt ble 44 bedrifter rammet av streik før streiken ble avlyst.

Tabell 1 Liste over steder og tidspunkt for oppsigelse av stillinger under hotell- og restaurantarbeiderstreiken 1996

17.04.96	Oslo Tromsø Bergen Stavanger Haugesund
21.04.96	Trondheim Stjørdal Kristiansand Hamar Elverum Lillehammer Kristiansund Førde
26.04.96	Lofthus/Hardanger
27.04.96	Bodø Narvik Drammen Voss Molde Loen Mo i Rana Fauske
30.04.96	Alta Vadsø Fredrikstad

Tariffoppgjøret

Det er også mulig at selve avtalen som partene kom fram til etter at streiken var avsluttet, ga hotell- og restaurantansatte grunn til å melde seg inn i organisasjonen. Streiken må ses som en stor seier for Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet. Dette kan ha gitt ettervirkninger som førte uorganiserte inn i organisasjonen i perioden etter at streiken var avsluttet.

Hvordan måle medlemsøking?

Hvilke grupper medlemmer har forbundet?

Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet har en sammensatt medlemsmasse. Den største kategorien er de yrkesaktive medlemmene som betaler full kontingent. Jeg har kalt denne kategorien «fullt betalende medlemmer». Det er nesten utelukkende slike medlemmer som melder seg inn i organisasjonen. Det vil derfor være denne medlemskategorien som har størst interesse i denne undersøkelsen.

Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på de andre medlemskategoriene som finnes. Eksempler på slike kategorier er skoleelever, pensjonister og arbeidsledige. Når organisasjonens samlede medlemstall regnes ut, vil disse kategoriene telles med. Disse kategoriene har også betydning når innmeldinger og utmeldinger av organisasjonen skal studeres samlet for å se om organisasjonen har en medlemsvekst. Det vil ha betydning for organisasjonen om det er yrkesaktive medlemmer som melder seg ut, eller om det er pensjonister.

Hotell- og Restaurantarbeiderforbundets medlemsregister skiller mellom ulike medlemskategorier. Ved siden av de yrkesaktive fullt betalende medlemmene, finnes det kategorier for medlemmer som ikke lenger er yrkesaktive, enten fordi de er arbeidsledige eller permittert, eller fordi de av andre grunner ikke er i jobb. Pensjonistene er den største gruppen. Deretter kommer syke- eller uføretrygdede og arbeidsledige.

Hvordan foregår registreringen av nye medlemmer?

Innmeldinger i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet blir registrert på den første i hver måned. Det vil si at innmeldinger som blir mottatt i tidsrommet fra 15. februar til 15. mars blir registrert som medlem fra og med første mars. Dette betyr at det ikke er registrert noe nøyaktig tidspunkt for innmelding for hvert medlem, og at innmeldinger bare kan måles puljevis per måned.

I medlemsstatistikken føres en kode for nye medlemmer. Denne koden vil medlemmet ha hele kalenderåret det året vedkommende ble medlem. Det kjøres en månedsstatistikk i slutten av hver måned. Her blir nye medlemmer lagt til de som allerede er registrert som nyinnmeldte tidligere på året.

Et nytt medlem kan bli syk eller arbeidsledig i løpet av første medlemsår. Vedkommende vil da bli ført ut av kategorien fullt betalende medlem. Dette vil påvirke statistikken i noen grad. Dette «tapet» av nyinnmeldte i kategorien fullt betalende medlemmer er for 1996 rundt to prosent for Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet. Fordi statistikken føres per kalenderår, vil tapet være størst mot

slutten av året. Denne feilkilden er så liten at jeg ikke har funnet grunn til å korrigere for dette i denne undersøkelsen.

Det finnes imidlertid en annen feilkilde i månedsstatistikken. Mange medlemmer som melder seg inn blir av ulike grunner ikke trukket for medlemskontingent av arbeidsgiver. Disse medlemmene betaler kontingenten via en trekkordning i bank. Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet legger ikke disse medlemmene inn i databasen før pengene er kommet inn på konto, vanligvis en måneds tid etter innmelding. Disse nye medlemmene vil dermed ikke komme med i månedsstatistikken som kjøres i slutten av måneden. For å finne tallet på hvor mange som faktisk er innmeldt i forbundet per første i hver måned, må man derfor i ettertid kjøre egne lister over medlemmer per innmeldingsdato. Vi kan kalle dette for personstatistikk. Denne statistikken vil vise et noe høyere tall en månedsstatistikken, og korrekt vise hvor mange medlemmer som er lagt inn i databasen med innmeldings-tidspunkt den første i hver måned. I Tabell 2 ser vi hvordan månedsstatistikken og personstatistikken forholder seg til hverandre for annet kvartal 1996.

Tabell 2 Nyinnmeldte i HRAF andre kvartal 1996. To ulike statistikker

	April 1996	Mai 1996	Juni 1996	Sum 2. kvartal 1996
Månedsstatistikk	768	240	298	1306
Personstatistikk	817	264	319	1400

Fordi personstatistikken må kjøres særskilt, har vi i denne undersøkelsen valgt å gjøre det bare for enkelte måneder. For sammenlikninger over tid og mellom forskjellige år vil vi derfor måtte bruke månedsstatistikken. Fordi forskjellen mellom månedsstatistikken og personstatistikken vil være systematisk har dette mindre betydning. Vi skal bare være oppmerksomme på at tallene, for eksempel over antallet nyinnmeldte, vil variere for den samme måneden etter hvilken statistikk vi bruker (se Tabell 2).

Det finnes en kilde til, hvor tallet over nyinnmeldte i forbundet framkommer. Det er en uoffisiell notering som blir foretatt fortløpende av personalet som registrerer innmeldinger. Vi kan kalle dette en fortløpende registrering. Denne registreringen gir ikke mer korrekte tall for antallet innmeldte, men kan brukes på andre måter. Noe som er nyttig i vår sammenheng, er at det i denne registreringen også er notert hvor mange av de nyinnmeldte som har vært medlem i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet tidligere. Vi skal komme tilbake til hvordan denne statistikken kan brukes.

Påvirket streiken rekrutteringen til organisasjonen?

For å slå fast om streiken hadde noen betydning for rekrutteringen til organisasjonen, må vi først slå fast i hvilken grad rekrutteringen av medlemmer er spesiell for den perioden streiken varte.

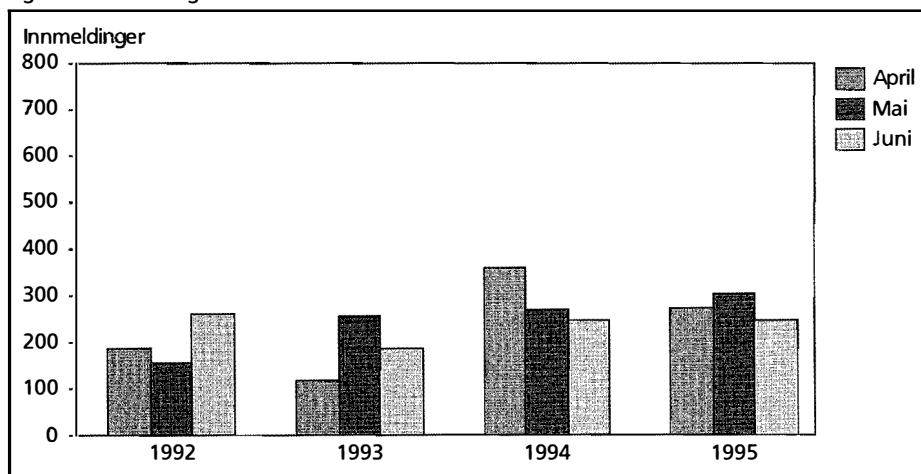
Et sammenlikningsgrunnlag

Skal vi få et sammenlikningsgrunnlag for å vurdere om streiken hadde noen betydning for rekrutteringen til organisasjonen, må vi vite hvor stor den normale rekrutteringen er for perioden rundt streiken. Jeg har valgt å avgrense denne perioden til annet kvartal, det vil si månedene april, mai og juni. For å få et sammenlikningsgrunnlag skal vi se på rekrutteringen til organisasjonen i annet kvartal i årene 1992 - 1995. Årene 1992 og 1994 var år med tariffoppgjør.

Vi ser av den grafiske framstillingen i Figur 1 at tallet på innmeldte veksler noe fra måned til måned og fra år til år. Vi ser en liten økning over hele perioden. For øvrig er det ikke spesielle mønstre som peker seg ut. Selv om april 1994 ligger noe høyere enn de andre månedene, er det ingen måned som har vedvarende høy rekruttering i forhold til andre måneder. Det ser heller ikke ut til at år med tariffoppgjør følger et annet mønster enn andre år.

Vi kan dermed anta at tallet på innmeldinger normalt vil variere mellom 100 og 350 per måned i andre kvartal. Dette gir oss et sammenlikningsgrunnlag når vi skal se på medlemsutviklingen for samme tidsrom under streiken i 1996.

Figur 1 Innmeldinger i HRAF andre kvartal 1992-1995. Månedstatistikk

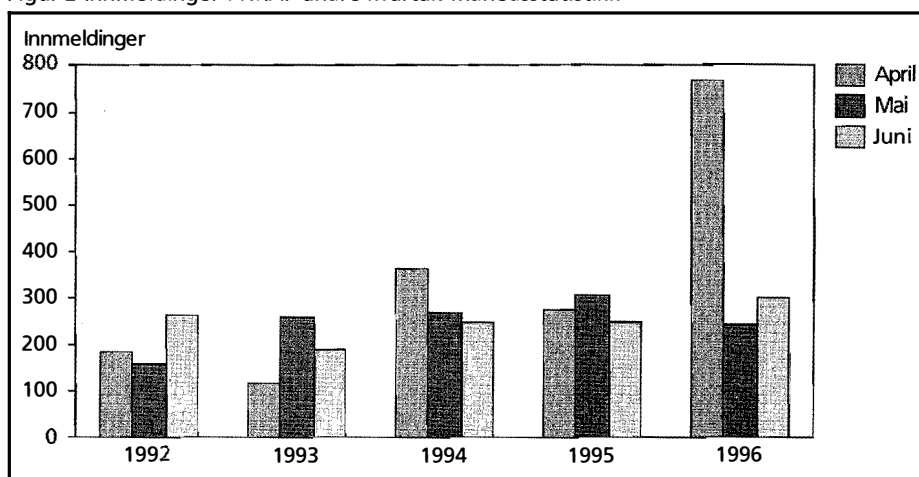

Medlemsendringer i streikeperioden 1996

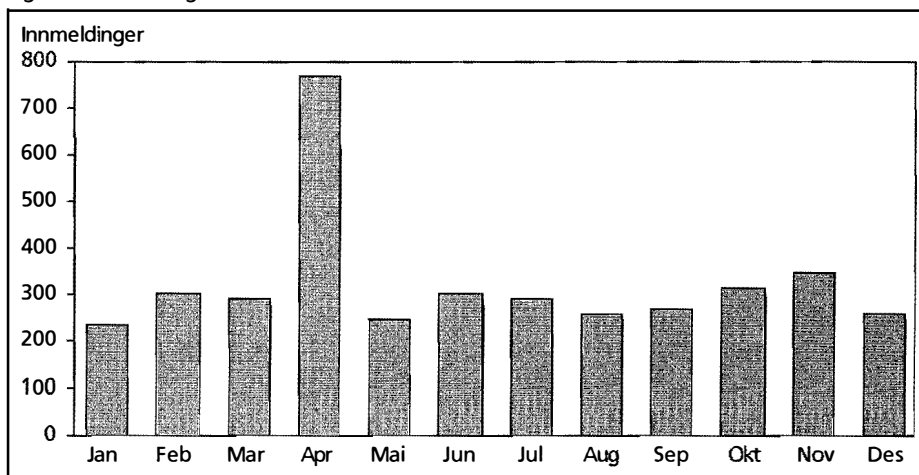
Hvordan var rekrutteringen til organisasjonen i tiden rundt streiken? La oss sammenlikne de tre månedene april, mai og juni 1996 med de samme månedene fra foregående år som er vist i Figur 1 ovenfor.

Det er ingen tvil om at april måned 1996 skiller seg ut. Det er registrert over dobbelt så mange innmeldinger denne måneden som noen av de andre månedene i annet kvartal de fire foregående årene. Vi ser at april er spesiell også i forhold til mai og juni måned samme år. Det er bare april måned 1996 som skiller seg ut når vi utelukkende ser på annet kvartal.

Figur 2 Innmeldinger i HRAF andre kvartal. Månedssstatistikk

Figur 3 Innmeldinger i HRAF 1996. Månedssstatistikk

Et så stort utslag som det vi kan registrere for april gjør det naturlig å spørre om også andre måneder det året har en uvanlig registrering av nyinnmeldte. I Figur 3 ser vi på hele 1996.

Når vi ser på de grafiske framstillingene i Figur 2 og Figur 3, ser vi at april 1996 helt klart peker seg ut som en spesiell måned, både i året 1996 og sammenliknet med april måned i tidligere år. Hvor stort skal vi si at dette ekstraordinære tilsiget av nye medlemmer var?

Størrelsen på medlemsendringene

Ifølge månedsstatistikken fikk Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet 768 nye medlemmer i april 1996. Hvor mange av disse innmeldingene kan vi regne med er ekstraordinære, i den forstand at de kommer i tillegg til det som ville vært vanlig?

Her kan vi ikke vite sikkert. For det første varierer alltid innmeldingstallet fra måned til måned og år til annet. For det andre vet vi ikke hvordan innmeldingen i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet i 1996 ville vært dersom det ikke ble streik. Men vi kan allikevel gjøre noen antakelser.

Gjennomsnittlig innmelding per måned i årene 1992-1995 var 225. Vær oppmerksom på at tallene er hentet fra månedsstatistikken og dermed ikke er helt nøyaktige. Tallene som brukes er imidlertid godt egnet for sammenlikning over tid. Sammenlikner vi innmeldingene i april 1996 med hva som var per måned de foregående årene, ser vi at det var 543 flere innmeldt i april 1996. Nå kan det være at 1996 skiller seg noe fra tidligere år. En bedring av økonomien generelt kan gi en slik effekt. Også vedtaket på landsmøtet høsten 1995 om å redusere kontingenten kan ha hatt positiv effekt på rekrutteringen. Vi skal derfor sammenlikne også med gjennomsnittet for 1996. Av Figur 3 ser vi at det bare er april måned som skiller seg påtakelig ut. For å få et gjennomsnitt for "normalmåneder" må vi derfor holde april utenfor når vi beregner gjennomsnittet. Gjennomsnittet innmeldinger for de elleve andre månedene i 1996 er om lag 280. Innmeldingen per måned i 1996 var altså større enn foregående år, selv om vi ser bort fra april. Trekker vi dette gjennomsnittstallet fra antall innmeldinger i april, får vi 488 innmeldinger mer enn «vanlig».

Av personstatistikken (se Tabell 2) framgår det at tallet på innmeldte i april 1996 ligger litt høyere enn månedsstatistikken viser. Det faktiske tallet for registrerte innmeldinger i april er 817. Det er 49 flere en i månedsstatistikken. Dersom vi antar at personstatistikken vanligvis ligger rundt sju prosent over månedsstatistikken, kan vi legge sju prosent til tallet for gjennomsnitt i normalmåneder. Da får vi om lag 300 innmeldinger i gjennomsnitt i stedet for 280. Trekker vi dette gjennomsnittstallet fra tallet for faktiske innmeldinger i april, får vi 517 ekstraordinære innmeldinger for april 1996.

Igjen oppstår det en usikkerhet. Personstatistikken i Tabell 2 viser at det i mai ble registrert færre enn gjennomsnittet på 300 innmeldinger. Utlikner vi tallene på flere måneder blir tallet på ekstraordinære innmeldinger mindre.⁶ Tallmateriale fra personstatistikken som er brukt i denne undersøkelsen er lite, og gir bare grunnlag for å kontrollere tallene over perioden april til juni 1996. Vi kan dermed bare anslå at Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet i annet kvartal, perioden april til juni 1996, registrerte mellom 480 og 520 flere medlemmer enn vanlig.

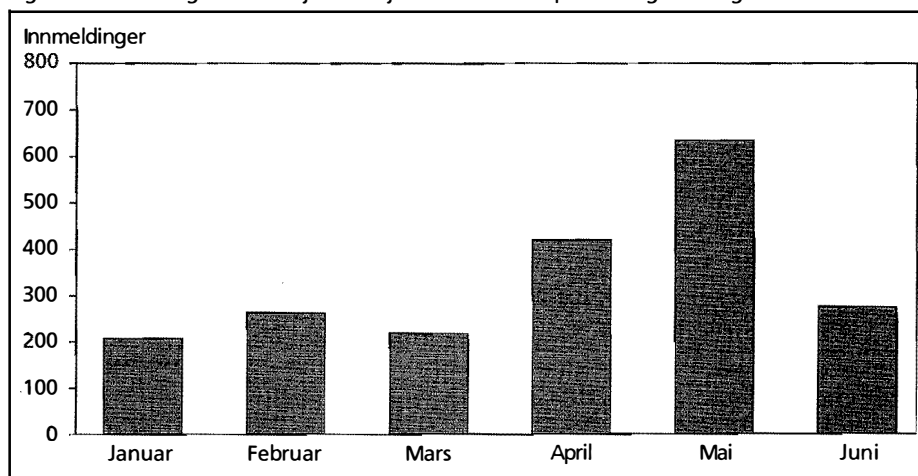
Tidspunktet

Hvorfor finner vi så stor innmelding av nye medlemmer akkurat i april? Kan utslaget her skyldes registreringsrutiner?

I følge vanlige registreringsrutiner skal de som har fått kode som nyinnmeldte i april ha meldt seg inn i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet i tidsrommet 15. mars til 15. april. Streiken som forbundet gjennomførte ble varslet den 12. april etter at den tvungne meklingen var startet. Først om morgenen den 17. april gikk de første hotell- og restaurantarbeiderne ut i streik. I følge månedstatistikken og personstatistikken skulle dermed forbundet ha fått alle de nye medlemmene i perioden før streiken og før de store mediaoppslagene kom. Dette virker litt merkelig. Kanskje kan vi her få hjelp fra en annen kilde: den fortløpende registreringen.

Som sagt er denne registreringen uoffisiell og ikke nødvendigvis korrekt. Den gir allikevel et bedre bilde av tidspunkt for når nyinnmeldingene kom. La oss se hvordan nyinnmeldingene fordeler seg på månedene våren 1996 i denne statistikken.

Figur 4 Innmeldinger i HRAF januar - juni 1996. Fortløpende registrering

⁶ Dersom vi bruker tallene fra personstatistikken, blir tallet på ekstraordinære innmeldinger for månedene april, mai og juni om lag 500. Legges bare tallene for april og mai til grunn for beregningen, vil antallet ekstraordinære innmeldinger i april og mai bli om lag 480.

Det er ingen tvil om at det her er mai som skiller seg ut. Den personen i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet som har sittet og tatt i mot innmeldinger og fortløpende registrert disse har den 15. april gått over til å registrere nyinnmeldingene per første mai. Det har gitt et helt annet resultat enn det som framgår av månedsstatistikken. Vi kan dermed se at det foregikk en overregistrering av innmeldinger på første april 1996. Hva var grunnen?

Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet opplyser at innmeldinger også etter 15. april ble registrert som medlemmer fra første april. En av hovedgrunnene til dette finner vi trolig i vedtaket forbundsstyret gjorde 11. april. Forbundsstyret vedtok da at også nyinnmeldte med mindre enn to måneders medlemskap som deltok aktivt i en eventuell streik, skulle får konfliktstønad. Dette vedtaket ble ifølge Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet gjort for, i en eventuell streikesituasjon, ikke å ramme ansatte som ikke hadde fått tilbud om medlemskap eller som av andre akseptable grunner ikke hadde meldt seg inn i organisasjonen. Hvis vedtaket i forbundsstyret overhodet skulle ha noen virkning for nyinnmeldte under streiken, måtte nyinnmeldte registreres som medlemmer med en gang. Slik medlemsregisteret er bygget opp, innebar det at de ble registrert som medlemmer fra første april 1996. Det foregikk derfor en overregistrering av nyinnmeldte per første april i forhold til det som er vanlig praksis.

Kan vi angi et mer nøyaktig tidspunkt for når innmeldingene skjedde? La oss se på tallene i månedsstatistikken og i den fortløpende registreringen. Hvis vi sammenlikner de to (Tabell 3) ser vi at omtrent like mange er registrert i månedsstatistikken som i den fortløpende registreringen (se siste kolonne). Det som skiller de to statistikkene er registreringstidspunktet (angitt med ringe).

Vi tar utgangspunkt i den fortløpende registreringen og antar at denne registreringen gir et tilnærmet riktig bilde av forholdet mellom hvor mange som meldte seg inn i forbundet i perioden 15. mars til 15. april, det vil si er registrert som medlem fra 1 april, og hvor mange som er registrert i den påfølgende perioden. Rundt 421 personer meldte seg inn i forbundet fram til 15. april.

Vi vet også at månedsstatistikken ble kjørt den 30. april. Den har dermed registrert alle de 421 innmeldingene, men i tillegg kan månedsstatistikken for april ha registrert innmeldinger som ble foretatt i perioden 15. april til 30. april. Tallet på disse innmeldingene skulle utgjøre differansen mellom månedsstatistikken for april og de 421 i den fortløpende registreringen, til sammen 347 innmeldinger. Trekker vi dette tallet fra de 631 registrerte innmeldingene i mai, får vi hvor mange

Tabell 3 Nyinnmeldte i HRAF andre kvartal 1996. To ulike statistikker

	April	Mai	Juni	Sum
Månedsstatistikk	768	240	298	1306
Fortløpende registrering	421	631	277	1329

som er registrert etter 30. april (284). I første rad i Tabell 4 kan vi se tallene i sammenheng. Her har jeg delt tallene for månedene mars, april og juni på to for å få sammenliknbare perioder.

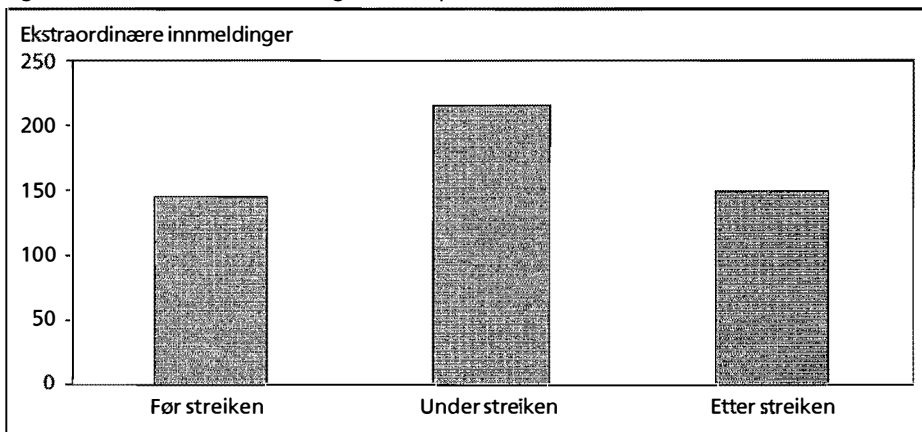
For å få et bilde av hvor mange ekstraordinære innmeldinger Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet fikk i de ulike periodene, må vi bygge på personstatistikken, ikke på den fortløpende registreringen. Det er den som gir det mest korrekte uttrykk for hvor mange som faktisk er registrert i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundets medlemsbase.⁷ Dersom vi trekker fra den normale gjennomsnittlige innmeldingen, står vi tilbake med tall som viser en antatt ekstraordinær innmelding. Dette er vist i Tabell 4.

Vi kan nå tegne en grafisk framstilling over den ekstraordinære innmeldingen før, under og etter streiken. Dette er gjort i figur 5.

Tabell 4 Innmeldinger i HRAFs fordelt på 14. dagers perioder. Alle tall er estimerer

	1.3-15.3	16.3-31.3	1.4-15.4	16.4-30.4	1.5-15.5	16.5-31.5
Fortløpende registrering	110	210	211	347	284	138
Innmelding personstatistikk	116	222	223	366	300	146
Normal gj.sn. innmelding	150	150	150	150	150	150
Ekstraordinær innmelding	0 (-34)	72	73	216	150	0 (-4)

Figur 5 Ekstraordinær innmelding i HRAF i perioden 15. mars - 15. mai 1996. Estimerte tall⁸

⁷ I Tabell 4 er tallene for personstatistikken estimert ved å legge 5,5 prosent til tallene fra den fortløpende registreringen. Dette gir den beste tilpasningen til personstatistikken hvis hele andre kvartal ses under ett, det vil si at tallet på innmeldinger for andre kvartal summerer til 1400 (jf. Tabell 2).

⁸ Tallene er hentet fra Tabell 4. Vær oppmerksom på at søylen «før streiken» angir en månedsperiode (15. mars - 15. april), de to andre søylene gjelder 14-dagers-perioder (16. april - 30. april og 1. mai - 15. mai).

Oppsummering

Tallet på innmeldinger i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet veksler fra måned til måned og fra år til år. Det ser ikke ut til at år med tariffoppgjør har en innmeldingsrate som avviker fra andre. Månedene april og mai 1996 skiller seg imidlertid ut i statistikken. Av månedsstatistikken ser vi at tallet på innmeldinger i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet ligger betydelig høyere disse to månedene enn hva som er vanlig. På bakgrunn av den tilgjengelige statistikken har vi foretatt beregninger og kan slå fast følgende:

- gjennomsnitt innmeldinger per måned ligger høyere i 1996 enn for perioden 1992 - 1995, også dersom vi ser bort fra den store innmeldingen rundt streiken 1996
- den ekstraordinære innmeldingen i løpet av månedene april og mai 1996 ligger på mellom 480 og 520 medlemmer avhengig av beregningsgrunnlag
- det er registrert ekstraordinære innmeldinger både før, under og etter streiken
- de fleste ekstraordinære innmeldingene kom under streiken

Vi kan slå fast at streiken skaffet Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet nye medlemmer. Årsakene til at flere enn normalt meldte seg inn i forbundet kan være mange.

De som meldte seg inn i forbundet før 15. april, før streiken brøt ut, kan naturlig nok ikke ha vært påvirket av de aksjonene streiken bragte med seg eller den pressedekningen streiken fikk. De kan heller ikke ha vært påvirket av vedtaket i forbundsstyret om at nyinnmeldte skulle få konfliktstøtte. Beskjed om dette vedtaket ble sendt avdelingene 16. april. Det er derimot grunn til å tro at arbeidet ute i avdelingene før streiken har hatt betydning. Dels kan dette ha vært knyttet til tariffkonferansene som ble holdt i flere byer. Disse kan ha hatt betydning på flere måter. De kan ha vekket interessen for oppgjøret generelt og gitt tillitsvalgte økt lyst til å drive rekrutteringsarbeid. Konferansene kan også ha gitt deltakerne et inntrykk av at det kunne bli streik, noe som kan ha blitt formidlet videre og brukt i arbeidet med å rekruttere medlemmer. Ingen av de tre første månedene i 1996 har spesielt høy innmelding. Det er derfor vanskelig å si noe om landsstyrets beslutning i begynnelsen av februar om en lønnsprofil på oppgjøret har hatt noen betydning. Det er imidlertid interessant at en så stor del av den ekstraordinære innmeldingen kommer før selve streiken er et faktum. Det må bety at et aktivt vervearbeid har foregått ute i avdelingene.

At de fleste ekstraordinære innmeldingene kom under streiken er ikke uventet. Stor pressedeckning og høy aktivitet ved avdelinger og hoteller som var tatt ut i streik er trolig grunnen. Vi kan ikke se bort fra at forbundsstyrets vedtak om å gi streikestøtte til nyinnmeldte som deltok i streiken kan ha spilt en ganske stor rolle. Det ga penger å lokke med i vervearbeidet, og med en konflikt ingen visste om skulle bli langvarig kan det ha vært et viktig motiv for innmelding. Vi skal nedenfor se om vi kan si noe mer konkret om hvor innmeldingene var størst, og om avdelinger med hoteller som var tatt ut i streik har en annen rekruttering enn andre avdelinger.

På grunn av usikkerhet med hensyn til registreringstidspunktet, er det ikke lett å avgjøre hvor mange av de ekstraordinære innmeldingene som er registrert i mai faktisk har foregått etter at streiken var slutt. Det kan ha tatt tid før innmeldingsskjemaet nådde forbundet, selv om telefaksen ble flittig brukt. Det er allikevel grunn til å tro at noen av disse ekstraordinære innmeldingene er foretatt etter at streiken var avsluttet, og dermed er uttrykk for et ønske om å stå tilsluttet en organisasjon som har gjennomført en slik streik. Innmeldingene må leses som en følge av mediedekningen eller av den konkrete stemningen ute i bedriftene under og rett etter streiken. Det ser imidlertid ikke ut som om streiken eller tariffoppgjøret har hatt noen langsiktig virkning på medlemstilstrømningen.

Hvor kom de nye medlemmene fra?

Dette avsnittet er basert på månedsstatistikk og personstatistikk for april 1996 (se Tabell 2).

Rekrutteringen ved avdelingene

Noen avdelinger er store, andre små. Noen steder ligger bedriftene spredt, andre steder klumpet sammen i et sentrum. Dette gjør det vanskelig å sammenlikne tall fra de ulike avdelingene. Vi skal allikevel se litt på fordelingen av innmeldinger mellom ulike avdelinger.

Det er naturlig først å spørre om det var flere innmeldinger i avdelinger hvor hoteller eller restauranter var tatt ut i streik. Fordi avdelingene har svært ulik størrelse har jeg valgt å angi størrelsen på innmeldingene i prosent av avdelingens medlemstall. Det vil si at dersom en liten avdeling med 80 medlemmer får åtte nye, har de en innmelding på ti prosent. Alle tall er for april 1996.

Avdelinger med virksomheter som var tatt ut i streik hadde i gjennomsnitt over 50 prosent større innmelding enn andre avdelinger. Det er helt klart at aktiviteten i disse avdelingene var stor, og at dette ga uttelling når det gjaldt

innmeldinger. Men det behøver ikke nødvendigvis bety at andre avdelinger gjorde en dårligere jobb når det gjelder rekruttering. Forholdene er forskjellige fra sted til sted, og virksomhetene som ble tatt ut i streik ble ikke trukket tilfeldig. Streikeaktiviteten var for en stor del lagt til de store byene, der det sannsynligvis også tidligere hadde vært lettere å rekruttere medlemmer. Avdelinger som ikke hadde virksomheter tatt ut i streik, var gjerne små. Alle de rundt 70 avdelingene som ikke hadde streikevirksomhet har bare litt flere medlemmer enn Bergens- og Osloavdelingene til sammen. Uavhengig av hva som er årsaken, kan vi imidlertid slå fast at det var flere innmeldinger per medlem i streikeavdelingene enn i de andre.

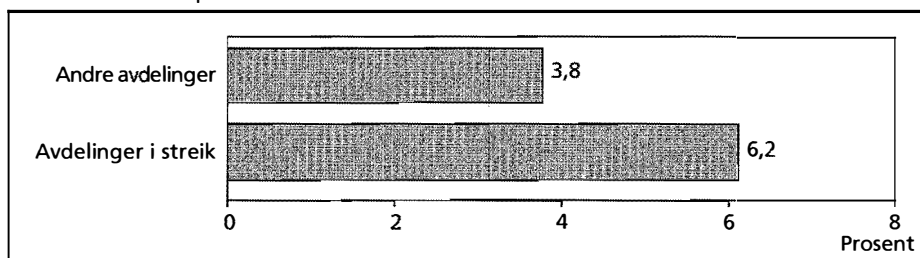
Gjennomsnittlig var medlemsøkningen på 5,4 prosent i forhold til medlemsmassen i april 1996. Rundt 55 prosent av avdelingene som hadde virksomheter som var tatt ut i streik hadde en større innmelding enn dette. Blant de resterende avdelingene var det rundt 20 prosent som lå over gjennomsnittet. Dette er vist ved lyse søyler i Figur 7.

Noen avdelinger hadde spesielt høy innmelding i forhold til medlemstallet. Blant avdelinger med virksomheter i streik var det rundt 16 prosent som hadde over ti prosent nyinnmeldte i april 1996. 5,8 prosent av de andre avdelingene hadde så høy andel nyinnmeldte. Dette er forsøkt vist i Figur 7 ved de mørke søylene.

En avdeling hadde over 20 prosent nyinnmeldte i april. Det var Indre Nordfjord hotell- og kafearbeiderforening. Her utgjorde de nyinnmeldte 27 prosent av avdelingen i april. Dette er ikke noen stor avdeling og små tall kan gi relativt store utslag. Det er imidlertid ingen av de andre avdelingene som er i nærheten av et slikt resultat.

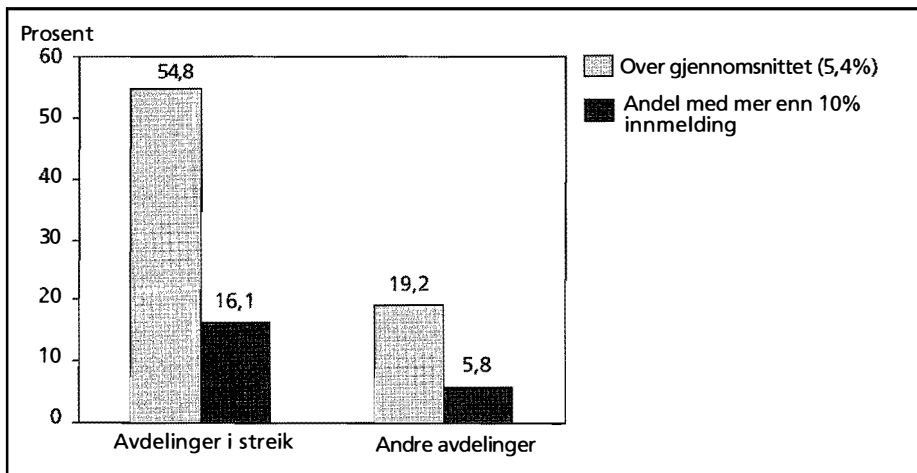
Vi skal i tabellen nedenfor se hvilke avdelinger som hadde en andel nyinnmeldte over 8 prosent, og knytte noen kommentarer til disse.

Figur 6 Innmeldinger i prosent av medlemstall. Gjennomsnitt for grupper av avdelinger.⁹ Månedstatistikk april 1996

⁹ *Avdelinger i streik* er avdelinger der en eller flere virksomheter var tatt ut i streik og streiket, inklusive avdelinger der stillinger var oppsagt ved virksomheter men der streiken ble avblåst før streikeaksjon var igangsatt (se Tabell 1). *Andre avdelinger* er avdelinger der ingen virksomheter var tatt ut i streik.

Figur 7 Prosentvis andel avdelinger med større innmelding enn 5,4 prosent av medlemsmassen (gjennomsnitt for alle avdelinger), og andel avdelinger med større innmelding enn 10 prosent av medlemsmassen. Månedstatistikk april 1996

Tabell 5 Liste over avdelinger med over åtte prosent nyinnmeldte. Månedstatistikk

Prosent nyinnmeldte	Avdeling	Størrelse ¹⁰	I streik
27,3	Indre Nordfjord hotell- og kafearbeiderforening	Middels avdeling	Ja
14,3	Mandal Hotell- og restaurantarbeiderforening	Liten avdeling	Nei
12,0	Målselv Hotell- og restaurantarbeiderforening	Middels avdeling	Nei
11,6	Trondheim kokkeforening	Middels stor avdeling	Ja
11,0	Elverum hotell- og restaurantarbeiderforening	Middels stor avdeling	Ja
10,9	Årdal hotell- og kafearbeiderforening	Liten avdeling	Nei
10,2	Lillehammer og omegn restaurantarbeiderforening	Større avdeling	Ja
10,1	Ålesund hotell- og kafepersonales forening	Større avdeling	Ja
10,0	Trondheim kelnerforening	Større avdeling	Ja
9,5	Tromsø hotell- og restaurantpersonales forening	Stor avdeling	Ja
9,5	Molde hotell- og kafearbeiderforening	Middels stor avdeling	Ja
8,9	Søndre Vestfold hotell- og restaurantarbeiderforening	Større avdeling	Nei
8,7	Oslo kokkeforening	Stor avdeling	Ja
8,7	Lakselv og Karasjok hotell- og restaurantarbeiderforening	Liten avdeling	Nei
8,5	Bergen kokkeforening	Middels stor avdeling	Ja
8,0	Kristiansand hotell- og kafepersonales forening	Større avdeling	Ja

¹⁰ Størrelsen er fastsatt slik at Hotell- og Restaurantarbeiderforbundets avdelinger prosentvis blir fordelt slik: Liten 25 prosent, Middels 55 prosent, Større 12 prosent, Stor 8 prosent.

Kokkeforeningene i Oslo, Bergen og Trondheim er sammen med Trondheim kelderforening de eneste av storbyforeningene som har over åtte prosent nyinnmeldte. Det kan se ut som streiken appellerte spesielt godt til kokkene. Oslo hotell- og restaurantarbeiderforening lå rett under grensen på åtte prosent. Ellers er Tromsø hotell- og restaurantpersonales forening en av de store avdelingene som utmerker seg. Størrelsen tilsier at her har svært mange hotell- og restaurant ansatte har meldt seg inn i foreningen.

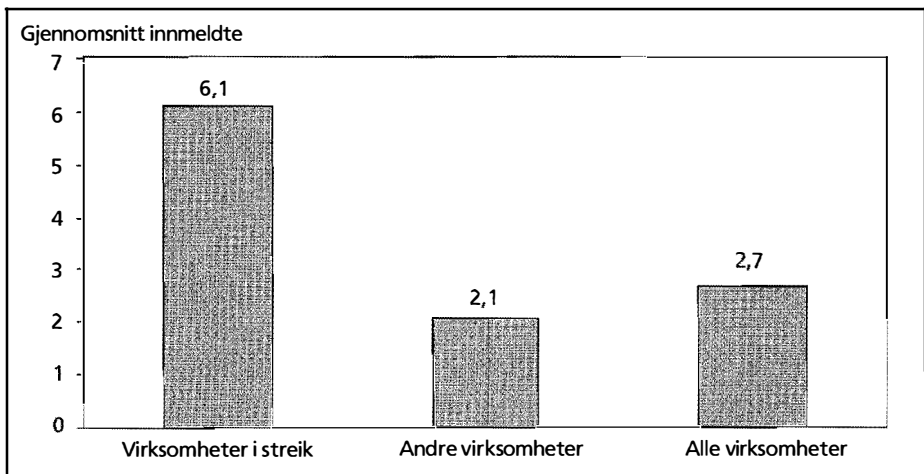
Både i Tromsø, Kristiansand og på Lillehammer var det konflikter ved virksomheter som ikke ville stenge under streiken. Alle disse stedene har en høy innmeldingsprosent. Det ser dermed ut til at aktiviteten i disse avdelingene har hatt en positiv effekt på innmeldingen.

Det ser ikke ut til at det er forskjeller mellom avdelinger i by og land, eller mellom store og små steder. Uansett hva som er grunnen, kan vi imidlertid konkludere med at avdelinger med virksomheter i streik fikk prosentvis flere medlemmer i april 1996 enn avdelinger som ikke hadde streikerammede virksomheter i sitt område. Men også noen av avdelingene uten streik hadde også en høy innmeldingsprosent. At dette stort sett er små avdelinger skyldes at de fleste større og store avdelingene hadde virksomheter som var tatt ut i streik.

Var rekrutteringen større ved streikeutsatte virksomheter?

Vi har altså funnet et skille mellom ulike avdelinger alt etter om de hadde virksomheter som var tatt ut i streik eller ikke. Finner vi også høyere innmelding ved virksomheter som var i streik?

Figur 8 Gjennomsnitt innmeldte i HRAF i april 1996 per virksomhet, fordelt etter virksomheter som var i streik og andre. Virksomheter og som hadde minst én innmelding i april. Personstatistikk

52 virksomheter var berørt av streiken. Ved åtte av disse var det meldt oppsigelse av stillingene fra den 30. april. Streiken ble avblåst kvelden før. Jeg har allikevel valgt å behandle disse virksomhetene i samme gruppe som virksomheter som var i streik. Det er to grunner til det. For det første er dette virksomheter der de ansatte visste de ville bli tatt ut i streik dersom streiken ikke ble avblåst. Dette kan ha påvirket de ansatte i spørsmål om innmelding i forbundet, og det kan ha påvirket de tillitsvalgte opptreden i virksomheten. For det andre vil det gjøre gruppen av streikerammede hoteller større og mer sammensatt at de åtte virksomhetene legges til denne gruppen. Som nevnt var det trolig de virksomhetene der Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet sto sterkest som ble tatt ut i konflikt først. Tar vi med også de som sto litt lenger ned på lista, får vi trolig et mer nyansert gjennomsnitt av denne gruppen. Tallgrunnlaget for dette avsnittet er personstatistikken.

Ved de 50 virksomhetene som var berørt av streiken og som hadde minst en innmelding, var det i april 1996 i gjennomsnitt 6,1 innmeldinger. Det tilsvarende tallet for andre virksomheter var 2,1. I disse beregningene er bare streikerammede virksomheter eller virksomheter som hadde minst én innmelding i april tatt med. Gjennomsnittet for alle virksomhetene var 2,7. Tallene framgår av Figur 8.

Det er ikke tvil om at antallet innmeldinger var langt høyere ved virksomheter som var i streik. Mange av disse var imidlertid store hotellbedrifter med mange ansatte. En liten økning i organisasjonsgraden ved disse hotellene vil trekke gjennomsnittet kraftig opp. Det er derfor viktig å også å se på antallet innmeldinger ved disse virksomhetene i lys av tallet på organiserte ved de samme virksomhetene. I Tabell 6 og Tabell 7 nedenfor ser vi en liste over de tolv virksomhetene der det var

Tabell 6 Streikerammede virksomheter rangert etter antall innmeldinger i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet i april 1996. Personstatistikk

Antall innmeldinger	Virksomhet	Sted
27	Hotell Continental	Oslo
21	Gyldenløve Hotel	Oslo
18	Inter Nor Bristol	Oslo
18	Inter Nor Royal Christiania	Oslo
18	Alexandra Hotel	Loen
11	Grand Hotel	Oslo
11	Radisson SAS Royal Garden	Trondheim
11	Hotell Central	Elverum
10	Inter Nor Alexandra Hotel	Molde
9	Palmehaven Restaurant	Trondheim
9	Radisson SAS Hotel Stavanger	Stavanger
9	Scandic Tromsø Hotel	Tromsø

flest innmeldinger i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet totalt, og de ti virksomhetene der det var flest innmeldinger i forhold til antallet organiserte ved virksomheten. Det er forbundet usikkerhet til beregningene i Tabell 7, der tallet på organiserte ved virksomhetene er et estimat ut fra tallmateriale fra et noe annet tidspunkt.

Tabell 7 Virksomheter med over 25 prosent økning av HRAFs medlemsmasse ved virksomhetene. Personstatistikk april 1996. Det er knyttet usikkerhet til denne beregningen. Bedrifter med små tall er tatt ut

Virksomhet	Sted
Gyldenløve Hotel	Oslo
Paletten A/S	Tromsø
Hotell Central	Elverum
Inter Nor Alexandra Hotel	Molde
Inter Nor Bristol	Oslo
Rica Fregatten Hotel	Kristiansand
Palmehaven Restaurant	Trondheim
Alexandra Hotel	Loen
Radisson SAS Hotel Stavanger	Stavanger
Scandic Tromsø Hotel	Tromsø

Forskjeller i rekruttering

Hva kan vi lese ut av tabellene? For det første er de store og mellomstore hotellene dominerende i Tabell 6. Det var ved disse relativt velorganiserte hotellene med ordnede forhold at mange nye medlemmer søkte til organisasjonen. Her var det tilitsvalgte til å ta seg av de nyinnmeldte og tradisjoner for organisering. Vi finner flere av de store Oslo-hotellene på lista. Ved Hotel Continental, Royal Christiania, Bristol og Grand Hotel fikk Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet mange nye medlemmer.

Vi kan også se at mange av de samme hotellene går igjen i Tabell 7. Grand og Royal Christiania er imidlertid ikke med. Det betyr at tallet på organiserte her fra før var høyt. Ved virksomheter der organisasjonsgraden ligger høyt kan det være vanskeligere å rekruttere flere medlemmer. De som står utenfor vil være marginalgruppene som alltid vil være vanskelig å trekke med i en organisasjon. Det kan derfor være at rekrutteringspotensialet er størst i bedrifter der organisasjonen er etablert, men som ikke har svært stor oppslutning.

To restauranter har også fått plass på listene over høy innmeldingsgrad. Palmehaven Restaurant i Trondheim fikk mange nye medlemmer. Paletten A/S i Tromsø fikk ikke så mange. Men her økte imidlertid organisasjonsgraden betraktelig med

de innmeldingene som kom. Dette var en av virksomhetene der det var konflikter på grunn av at virksomheten ikke ville stenge. I dette tilfellet kan det ha hatt en positiv effekt på innmeldingslysten, men vi kan merke oss at ingen av de andre virksomhetene der det var konflikt er blant de ti bedriftene med størst innmelding, hverken absolutt eller relativt.

Hvor stabile var de nye medlemmene?

I dette avsnittet skal vi se på hvor mange av de medlemmene som meldte seg inn i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet i april 1996 som ble værende som medlemmer i organisasjonen også etter at streiken og oppgjøret var over. Siden det er grunn til å anta at medlemsøkningen skyldtes spesielle forhold knyttet til streiken, kan det være nyttig å undersøke om de nye medlemmene organisasjonen fikk i denne perioden også raskere meldte seg ut av organisasjonen når streiken var over og hverdagen begynte. Var medlemskapet for de som meldte seg inn i april 1996 kortvarig eller stabilt? Jeg har valgt å definere et medlemskap som stabilt dersom det varer i minst ett år. Vi skal allikevel se på frafallet disse medlemmene hadde også over kortere perioder for å se om unormalt mange falt fra i månedene rett etter streiken.

I dette avsnittet er undersøkelsen basert på personstatistikk (se Tabell 2). Disse tallene er sammenlignbare med tall fra tidligere år.¹¹

Sammenlikning med tidligere år

Skal vi få et riktig bilde av stabiliteten, må vi også her sammenlikne med tall fra tidligere år. Da vil det være mulig å se om tallet på utmeldinger var større i 1996 enn hva det pleier å være. Vi skal derfor se på 1996-tallene sammen med tallene for de to foregående årene 1994 og 1995, og se hvor mange av de som meldte seg inn i april måned disse årene som fortsatt sto i organisasjonen etter tre, seks og tolv måneder.

Figur 9 viser at av det over tid foregår en jevn utmelding av organisasjonen. Av de som meldte seg inn i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet i april måned 1994, 1995 og 1996 var mellom 60 og 70 prosent fortsatt medlemmer etter ett år.

Hvis vi nå sammenlikner frafallet i de to foregående årene med frafallet av medlemmer for 1996, ser vi at det ikke var et spesielt stort frafall av medlemmer i

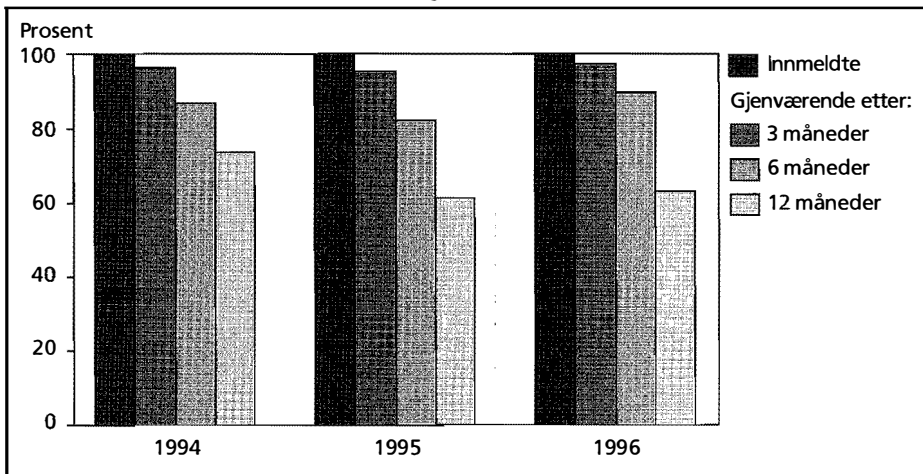
¹¹ Personalstatistikken for april 1994 og april 1995 avviker ganske mye fra månedsstatistikken for samme år. Dette gjelder særlig for april 1994. Grunnen til dette er ikke brakt på det rene. Dette skulle imidlertid ikke ha betydning for de beregninger og de sammenlikninger som gjøres i dette avsnittet.

1996. Etter tre måneder sto fortsatt 97 prosent av de innmeldte som medlemmer. Etter et halvt år var andelen redusert til rundt 90 prosent. Det er først etter et halvt år at frafallet begynner å øke vesentlig. Etter ett år var 63 prosent av de som hadde meldt seg inn i i april 1996 fortsatt medlemmer av Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet.

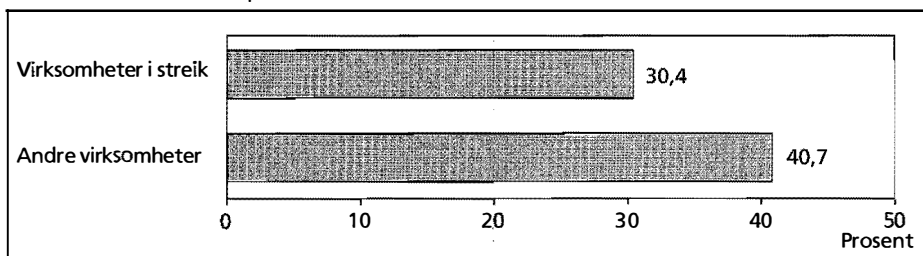
Tallene for utmelding viser at 301 av de 817 nye medlemmene Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet fikk i april 1996 hadde meldt seg ut i løpet av ett år. Tall fra tidligere år viser at dette tallet prosentvis ikke er et spesielt høyt tall.

Vi så ovenfor at virksomheter som var i streik var de som prosentvis fikk flest innmeldinger i april 1996 (Figur 8). Var det også disse virksomhetene som mistet flest medlemmer? Figur 10 viser at dette ikke var tilfellet. Etter tolv måneder hadde rundt 30 prosent av de som hadde meldt seg inn i virksomheter som var tatt ut i strek meldt seg ut igjen. Det tilsvarende tallet for andre virksomheter var 40 prosent.

Figur 9 Prosentvis andel gjenværende medlemmer etter henholdsvis tre, seks og tolv måneder. Innmeldte i april måned 1994, 1995 og 1996. Personstatistikk

Figur 10 Prosent utmeldte etter 12 måneder fordelt på virksomheter i streik og andre virksomheter. Innmeldte i april 1996. Personstatistikk

Det ser dermed ut til at de virksomhetene som hadde den største innmeldingen har hatt den minste utmeldingen.

Det er imidlertid vanskelig å si om streikesituasjonen har hatt noen betydning når det gjelder denne forskjellen. Virksomhetene i de to kategoriene kan ikke helt sammenliknes. Det var gjerne store virksomheter med mange ansatte som var tatt ut i streik. De fleste lå i større byer. Det var også ved disse virksomhetene at Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet var best organisert fra før av. Et utbygget apparat med tillitsvalgte og tradisjoner for organisering, kan forklare at de nyinnmeldte har hatt en større tendens til å forbli organisert ved disse virksomhetene. At antallet utmeldinger totalt ikke er større (målt i prosent) enn det som er vanlig, skulle også tilsi at det ikke er spesielle forhold knyttet til streiken som er grunn til at virksomheter som var i streik har en noe lavere utmeldingsprosent enn andre virksomheter.

Tar vi for oss de 52 virksomhetene som var tatt ut i streik ser vi at ved hele 18 virksomheter var det ingen av de nyinnmeldte som hadde meldt seg ut etter ett år. Blant de fire store Oslo-hotellene, Hotel Continental, Royal Christiania, Bristol og Grand Hotel, var det mellom 25 og 38 prosent som etter tolv måneder ikke lenger sto oppført som medlemmer. Dette tilsvarer omtrent den vanlige gjennomsnittlige avgangen som framgår av Figur 9.

Hvor mange hadde vært medlem tidligere?

I en organisasjon som Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet er det ikke uvanlig at medlemmer melder seg inn og ut hyppig. Mange går inn og ut av arbeidsmarkedet og har bare kortvarige arbeidsforhold. Arbeidsledighet kan også i perioder føre til at noen velger å melde seg ut av organisasjonen i en periode, for så å melde seg inn igjen. Var det gjengangere som meldte seg inn i april 1996, eller var det hotell- og restaurantansatte som ikke hadde vært medlemmer av Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet før?

Også her er det nødvendig å sammenlikne tallene med tall fra foregående år. I Tabell 8 ser vi hvor mange av de som meldte seg inn i april 1994, 1995 og 1996 som hadde vært medlem av Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet tidligere.

Tabell 8 Andel tidligere medlemmer i antall og prosent av nyinnmeldte april måned utvalgte år. Personstatistikk

År	Innmeldte i april ¹²	Antall tidligere medlemmer	I prosent
1994	258	44	17,1
1995	257	40	15,6
1996	817	110	13,5

¹² Se note 11.

Tallene for april 1996 skiller seg ikke markant ut. Rundt 13 prosent hadde vært medlem tidligere. Dette er litt mindre enn hva som er vanlig. Det var ikke spesielt gjengangere som søkte til forbundet under streiken. Det ser dermed ut til at Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet gjennom den ekstraordinært høye innmeldingen i april 1996, fikk mange medlemmer som ikke hadde vært i kontakt med organisasjonen tidligere.

Oppsummering

Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet har en relativt ustabil medlemsmasse, der både innmeldinger og utmeldinger skjer hyppig. Basert på tall fra april måned i tre ulike år, ser vi at rundt 35 prosent av de som melder seg inn i organisasjonen melder seg ut i løpet av et år. Det ser ikke ut til at dette tallet er høyere for april måned 1996, til tross for at tallet på innmeldinger denne måneden var uvanlig høyt.

Det var ved virksomheter som var i streik at innmeldingsprosenten i april 1996 var høyest. Det var også ved disse virksomhetene at de mest stabile medlemmene ble rekruttert. Men selv om utmeldingsprosenten var lavere ved disse virksomhetene, kan vi ikke konkludere med at forhold knyttet til streiken eller den ekstraordinært store innmeldingen hadde betydning. Årsaken kan ligge i en spesielle kjennetegnene ved de hotellene som ble tatt ut i streik, for eksempel størrelse og beliggenhet i byer, et utbygget tillitsvalgtapparat og tradisjoner for organisering ved disse virksomhetene.

Mange av de hotell- og restaurantansatte som melder seg inn i forbundet har vært medlem tidligere. Vi har sett at i gjennomsnitt 15 prosent av nyinnmeldingene er personer som har vært medlem tidligere. Heller ikke dette tallet er høyere for april måned 1996. Mange av de nye medlemmene organisasjonen fikk i april 1996 har dermed ikke hatt kontakt med forbundet tidligere.

Konklusjon

Vi har sett at Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet rett før, under og rett etter streiken våren 1996 hadde en ekstraordinær stor innmelding av nye medlemmer. Vi har også pekt på i hvilke områder eller avdelinger innmeldingen var størst, og hvilke virksomheter som hadde flest innmeldinger. Det var i avdelinger der virksomheter var tatt ut i streik og i streikerammet virksomhet at forbundet fikk flest nye medlemmer. Avslutningsvis skal vi nå forsøke å trekke noen konklusjoner på bakgrunn av den analysen som er foretatt.

Rekruttering er et spørsmål om å vinne de uorganiserte for forbundet. En streikesituasjon kan gjøre det vanskelig for et forbund å rekruttere nye medlemmer, fordi de uorganiserte under en konflikt lett kan komme i et motsetningsforhold til de streikende. De har ikke bidratt til oppbygging av streikefond, de skal formelt sett ikke delta direkte i streiken, men kan allikevel komme til å bli rammet. Normalt har uorganiserte ikke noen umiddelbar interesse i å melde seg inn i et forbund rett før eller under en streik.

I dette tilfellet som er undersøkt her var forholdet noe annerledes. Vedtaket i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet som åpnet for at også nyinnmeldte kunne få streikestøtte dersom de deltok aktivt i streiken ga uorganiserte et økonomisk insentiv til å melde seg inn i organisasjonen under streiken. Dersom deres virksomhet ble tatt ut i streik ville de ved å melde seg inn, unngå å bli stående uten noen som helst økonomisk støtte dersom virksomheten måtte stenge. Innmeldingen var i gjennomsnitt langt høyere ved virksomheter som var i streik enn i andre virksomheter. Det er dermed grunn til å tro at vedtaket om at nyinnmeldte også kunne få streikestøtte gjorde det mer attraktivt å melde seg inn i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet under streiken, og dermed økte tallet på innmeldinger.

Dette er imidlertid ikke hele forklaringen på at tallet på innmeldinger økte i april 1996. Flere av de ekstraordinære innmeldingene synes å ha kommet i perioden rett før streiken, og før forbundsstyrets vedtak om streikestøtte var kjent. Dette tyder på at flere av de uorganiserte må ha hatt tro på de kravene forbundet reiste i forhandlingene, ha følt at disse var rettferdige, og blitt påvirket av den aktiviteten Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet og de ulike avdelingene utøvet i perioden før streiken, deriblant avviklingen av tariffkonferansene.¹³ Statistikken over utmeldinger blant de som meldte seg inn i organisasjonen i april 1996 tyder heller ikke på at innmeldingene var rent økonomisk fundert, eller at de som meldte seg inn hadde til hensikt å melde seg raskt ut igjen etter å ha mottatt streikestøtte. De som meldte seg inn i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet i april 1996 meldte seg ikke fortere ut enn hva som er vanlig i organisasjonen.

Den store økningen i innmeldinger ved streikevirksomhetene gir grunn til å tro at det var mange uorganiserte som, etter at streiken var et faktum, søkte om medlemskap i forbundet for å få ta del i streikefellesskapet. Mange steder var dette et levende og intenst fellesskap med mange fellesaktiviteter.¹⁴ Hvorvidt tidligere uorganiserte meldte seg inn etter eget ønske eller på grunn av et sterkt sosialt press, kan være vanskelig å avgjøre. Ved de tre avdelingene der streikerammede virksomheter forsøkte å holde virksomheten i gang under streiken, Lillehammer, Tromsø

¹³ En liknende tendens kan ha gjort seg gjeldende før oppgjøret i 1994, der også innmeldingen i april lå litt høyere enn i de etterfølgende månedene (se Figur 1).

¹⁴ Jf. Seip op.cit.

og Kristiansand, kom de uorganiserte i en spesielt vanskelig situasjon når de ble bedt om å arbeide under streiken. Alle disse avdelingene hadde høy innmeldingsgrad. De skiller seg allikevel ikke ut blant de andre avdelingene med streikevirksomhet (se Tabell 5). Det er derfor ut fra tallene ikke grunn til å tro at uorganiserte i nevneverdig grad ble presset til å melde seg inn i forbundet under streiken.

Inn- og utmeldinger i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet våren 1996 kan også ha kommet av andre grunner enn forhold som knytter seg direkte til streiken. Landsmøtevedtaket høsten 1996 om å endre kontingenten for ulike medlemsgrupper har trolig ført til endringer i tallet på inn- og utmeldinger. Men dette slår ikke ut i statistikken for de enkelte månedene, og kan ikke forklare den spesielle økningen som kom i april. Heller ikke etter at tariffoppgjøret var i havn finner vi i statistikken noen økning i tallet på innmeldinger året sett under ett. Verken streiken eller resultatet av den, selve oppgjøret, ser dermed ut til å ha hatt noen varig effekt på medlemstilgangen i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet.

Viktigste funn

Vi har i denne analysen av medlemsstatistikken til Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet vist at forbundet hadde en ekstraordinært stor innmelding i forbindelsen med streiken våren 1996. I en tolkning av statistikken må vi se på flere faktorer som kan forklare denne innmeldingen. Analysen som er foretatt her viser følgende:

- Streikeaktivitet og det sosiale fellesskapet streiken danner ser ut til å ha gitt en økt innmelding.
- Aktivitet knyttet til tariffoppgjøret, for eksempel tariffkonferanser, ser ut til å ha hatt en positiv effekt på antallet innmeldinger.
- At uorganiserte fikk et økonomisk incitament til å melde seg inn under streiken kan ha vært med å gi en økt innmelding.
- Resultatet av streiken, oppgjøret og den nye tariffavtalen, ser ikke ut til å ha hatt noen betydelig virkning på antallet innmeldinger. En positiv stemning rett etter streiken kan ha hatt en kortvarig effekt.
- De faktorene som ga en økt innmelding i perioden rundt streiken har ikke hatt noen langtidseffekt på antallet innmeldinger i forbundet.

Selv om Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet har et jevnt tilsig av nye medlemmer, ser det ut til at forbundet har vanskelig for å øke andelen organiserte arbeidstakere i hotell- og restaurantbransjen.¹⁵ Forbundet har ikke spesielt gode erfaringer med tradisjonelle vervekampanjer.¹⁶ Denne undersøkelsen har vist at ekstraordinære forhold eller spesiell aktivitet i forbundet, kan virke positivt på rekrutteringen. Men etter som det var nærmere 60 år siden Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet sist streiket, er det opplagt en dårlig vervestrategi å satse på slike ekstraordinære hendelser. Det vedvarende problemet for forbundet er den store «turnover» som er i medlemsmassen. Selv om forbundet verver nye medlemmer, er det ofte like mange som slutter. Mellom 30 og 40 prosent av medlemmene melder seg ut det i løpet av det første året. Den store gjennomstrømningen i organisasjonen er et uttrykk for de problemene som finnes på arbeidsmarkedet i hotell- og restaurantbransjen. Men gjennomstrømningen kan kanskje også gi et svar på Hotell- og Restaurantarbeiderforbundets rekrutteringsproblemer. Dersom forbundet lykkes i å holde på flere av medlemmene i lengre tid, og tilstrømningen ikke endres nevneverdig, vil forbundet over tid oppleve en medlemsvekst.

¹⁵ Organisasjonsgraden har vært beregnet til 24 prosent på bakgrunn av tall fra Arbeidskraftsundersøkelsen andre kvartal 1995. Kristine Nergaard *Organisasjonsgraden målt gjennom AKU 2. kvartal 1995*. Fafo.notat 1196:15.

¹⁶ *Hotell- og restaurantarbeideren*, nr. 1/1996, s 9.

Medlemsendringer i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet under streiken våren 1996

I 1996 gjennomførte Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet en nesten to uker lang streik i slutten av april. Streiken involverte over 20 store og små steder rundt i landet, og fikk stor oppmerksomhet fra mediene. I denne undersøkelsen ser vi på hvordan streiken påvirket rekrutteringen til Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet.

En rekke forhold kan føre til endringer i medlemsmassen til et fagforbund. Vervekampanjer, profilering under tarifforhandlinger eller spesielle hendelser i bransjen kan gi et forbund flere medlemmer. Få hendelser er likevel mer skjellsettende for et forbund enn en streik. Det er derfor av betydning for et forbund hvilken virkning en streik kan ha for arbeidstakernes ønske om å stå tilsluttet en fagorganisasjon.

Gjennom å analysere medlemsstatistikken i Hotell- og Restaurantarbeiderforbundet kan vi få svar på spørsmål om medlemsrekruttering under en streik. Fikk forbundet flere medlemmer på grunn av streiken? Når meldte hotell- og restaurantarbeiderne seg inn i forbundet? Var det før, under eller etter streiken? Undersøkelsen belyser også hvilke avdelinger og virksomheter som hadde størst innmelding, og om dette var avdelinger og virksomheter som var tatt ut i streik eller om innmeldingene var like mange ved andre avdelinger og virksomheter. Ved å se på hvor lenge de som meldte seg inn i forbundet under streiken ble stående i organisasjonen, gir undersøkelsen et mål på hvor stabile de nye medlemmene var.

